

JOGÁSZKÉPZÉS MAGYAR NYELVEN A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN¹

Hamza Gábor

az MTA rendes tagja, tanszékvezető egyetemi tanár,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Római Jogi Tanszék
gabor.hamza@ajk.elte.hu

1. A magyar nyelven folyó jogászképzés kérdésének vizsgálatánál elkerülhetetlen a nemzetközi történelmi kitekintés. Bár több ország, állam történelmi tapasztalataira lehetne hivatkozni, ezúttal a paradigmátikus jelentőségű Franciaország példáját kívánjuk röviden felidézni. A többnyelvű, több etnikum által lakott Franciaországban a hivatalos nyelvpolitikát (modern kifejezést használva) egészen 1539-ig a tolerancia jellemezte. Ezt a kisebbségek által használt nyelvek iránti toleranciát a politika és a törvényhozás szintjén az I. Ferenc király által 1539-ben Villers-Cotterêts-ben kibocsátott ediktum (*ordonnance*) számolta fel.² A király tanácsadója, Claude de Seyssel által előkészített igazságszolgáltatási reformot (*réforme de la justice*) megelőzően az etnikai kisebbségek a jogszolgáltatás területén vagy saját nyelvüket, vagy pedig a latin nyelvet használhatták. A Villers-Cotterêts-ben kibo-

csátott rendelet III. szakasza (*articulosa*) elrendelte, hogy a jövőben a szerződéseket, az ítéleteket és a bíróságok által kiállított okmányokat (iratokat) „francia anyanyelven s nem pedig másképpen” (*„en langage maternel francoys et non aultrement”*) szerkesszék, fogalmazzák meg. E szakasz értelmében a francia nyelv, mely a XVI. század első felében maga is valójában „csak” egyfajta regionális nyelvnek volt tekinthető, a jogszolgáltatás területén kizárólagos, domináns pozícióhoz jutott. Ennek következménye volt, hogy a különböző szinten folyó jogászképzés (ebben a vonatkozásban nem csupán a jogi karokra gondolunk) kizárólagos nyelvévé is a francia nyelv vált.

2. A magyar nyelvű jogászképzés kapcsán nem szabad megfeledkezni a bölcsészeti és jogi tanulmányokat egyaránt folytató Pauler Tivadarról (1816–1886). Pauler tanári működését a zágrábi királyi akadémián kezdte meg, 1847-ben a győri jogakadémián, egy évvel később a pesti egyetemen lett az észjog (*Vernunftrecht*) és a magyar közjog (*ius publicum Hungaricum*) rendes tanára. Professzori működése a pesti (később budapesti) egyetemen rendkívül sikeres volt. A Magyar Tudományos Akadémia levelező, rendes, igazgatósági, majd 1885-től tiszteleti tagja, Pauler Tivadar mindig is szívügyének tekintette a

¹ A tanulmány a 2012 novemberében Újvidéken tartott *A magyar tudomány napja a Délvidéken 2012* című konferencián tartott előadás (Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 2013) szövege.

² A Villers-Cotterêts-ben kibocsátott ediktum (*ordonnance*) hivatalos francia elnevezése *Ordonnance générale sur le fait de la justice, police et finances* volt. A „justice” szó az igazságszolgáltatás (*iurisdictio*) valamennyi területét, így a jogi oktatást, jogászképzést is átfogó *terminus technicus*.

magyar nemzeti ügy képviselőjét. Az Andrássy Gyula és Tisza Kálmán kormányában egyaránt az igazságügyi miniszteri tárca birtokosa, Pauler, elkötelezett híve volt az egyetemi autonómiának. Döntően az ő érdeme volt a magyar oktatási nyelv (újból történő) bevezetése a Magyar Királyság felsőfokú tanintézetekben, így a Pesti Egyetem jogi karán és a jogakadémiákon. Itt utalunk arra, hogy az 1860. október 20-án kibocsátott diplomával (Októberi Diploma) állította vissza Ferenc József a magyar tannyelvet a Magyar Királyság területén a felsőoktatási intézményekben. Fontos eleme volt a reformnak az, hogy az oktatásügy ismét a magyar törvényhozás hatáskörébe került.

3. Az Európai Közösség tagállamainak külügyminiszterei és pénzügyminiszterei által 1992. február 7-én aláírt Maastrichti Egyezmény az oktatásügy szempontjából is kiemelkedő jelentőségű. Ez az egyezmény ugyanis lényegesen módosítja az 1957-es Római Szerződés 126., 127. és 128. szakaszait. E módosításoknak – amelyek egy, már évek óta kimutatható folyamat nemzetközi egyezményben való megfogalmazásai – eredményeként a nevelésügy már az Európai Unió hatáskörébe tartozik, s az ilyen módon „nemzetek fölötti”. A 126. szakasz arról rendelkezik, hogy a képzés – természetesen a jogásképzés is – valamennyi szinten egységes elvek és célok függvényében alakítandó az Európai Unió tagállamaiban. A 127. szakasz arról szól, hogy az EU feladata a szakirányú képzés megfelelő politikájának alakítása.

Mindezek alapján joggal gondolhatnánk, hogy ezzel az Európai Unió tagállamainak „szuverenitása”, „autonómiája” megszűnik az oktatásban. Ez azonban téves feltételezés. A módosítások ugyanis nem kívánják egységesíteni a huszonhét (2013. július 1. óta huszon-

nyolc) tagállam – az egyezmény aláírása idején tizenkét tagállam – képzési-nevelési rendszerét az anyanyelven történő oktatás területén sem. A Maastrichti Egyezmény aláírói tekintetben tartották és tartják ma is a különböző államokban kialakult képzés évszázados hagyományait, és figyelemmel voltak és vannak Európa egyes régióinak, országainak eltérő kulturális, s tegyük hozzá: nyelvi sajátosságaira. Hangsúlyoznunk kell ugyanakkor, hogy a harmonizáció, pontosabban az annak megvalósítására irányuló törekvés ezért sokkal inkább *ajánlást* jelent, és nem pedig kötelezően követendő előírást (soft law).

Az Európai Unió feltételezi, hogy mindezelőtt az egyes tagállamok feladata, ez vonatkozik értelemszerűen az Európai Unió hazánkkal szomszédos tagállamaira (Ausztria, Románia, Szlovákia és Szlovénia, 2013. július 1. óta Horvátország) is, a megfelelő intézkedések megtétele a nevelésügy területén. A jogszabályi rendezés elsősorban abban a vonatkozásban mutatkozik jelentősnek és újnak, hogy amennyiben a tagállamok által bevezetni szándékolt reformok összhangban vannak a Maastrichti Egyezmény idézett szakaszaiban foglaltakkal, azokat az Európai Unió megfelelő támogatásban részesíti. A reformok, köztük az anyanyelven történő oktatás reformja, pontosabban megteremtése anyagi háttérének előteremtése ily módon a tagállamok és az Európai Unió közös feladata.

A harmonizáció jól működő, hatékony nemzetközi intézményrendszer meglétét feltételezi. Nyilvánvaló, hogy ennek kiépítése nem könnyű feladat, és hosszú időt, esetleg évtizedeket vesz igénybe.

A kelet-közép-európai országok, s így a Kárpát-medencében lévő országok feladata az, hogy figyelemmel a Maastrichti Egyezményben foglalt módosításra és a huszonhét

tagállam együttműködési tapasztalataira, összehangba hozzák felsőoktatási rendszerüket az Európai Unió tendenciaszerűen egységesülő, integrálódó, bár ma még kétségtelenül igen heterogén képet mutató felsőoktatásával. Különösen időszerűvé teszi ezt az, hogy Magyarország, Szlovákia és Szlovénia 2004. május 1-én, Románia pedig 2007. január 1-én tagja lett az Európai Uniónak.

Ebben a vonatkozásban említést érdemel, hogy a Lisszaboni Szerződés önálló szakaszban garantálja a tanuláshoz (képzéshez) való jogot, annak kiemelkedő jelentőséget tulajdonítva. Igaz, hogy a tanuláshoz való jog vonatkozásában nem szerepel az anyanyelven való tanulásra történő utalás.

4. Az anyanyelven folyó jogászképzés vonatkozásában is fontos, nem elhanyagolható tény az, hogy 2004. május 1-ig tizenöt tagállam, tizenhat jogrendszer (Skóciára gondolunk az Egyesült Királyságon belül) és tizenegy hivatalos nyelv volt az Európai Unióban, amely ezt a dátumot követően újabb tíz állammal bővült. Bulgária és Románia³ 2007. január 1-én bekövetkezett csatlakozása az Európai Unióhoz két nyelvvel tovább növelte a hivatalos nyelvek számát.

Említést érdemel, hogy nemcsak az Egyesült Királyságon belül érvényesül több jogrendszer, hanem a kontinens egyes államaiban is, így különösen Spanyolországban. A spanyol polgári törvénykönyv ugyanis nem minden „autonóm közösségben” (*Comunidad Autónoma*) érvényesül a maga egészében elsődleges jogként. A *Código civil* tulajdonképpen csak szubszidiárius hatállyal, mint *derecho supletorio*, érvényesül az ország jelentős területein, így többek között Katalóniában (Font Rius, 1974; Tomás y Valiente, 1987)

³ A román magánjog fejlődésére nézve lásd Hamza, 2003.

és Galiciában.⁴ Spanyolországban tehát nem valósult meg teljes mértékben a kodifikáció útján történő jogegységesítés („Unificar codificando” – a neves madridi jogtörténész Francisco Tomás y Valiente (1932–1996) szavaival). Az Európai Unión belül tehát vannak olyan tagállamok, amelyeknek a területén nem érvényesül egységes jogrendszer. Ennek a ténynek nézetünk szerint az anyanyelven történő oktatás vonatkozásában is komoly jelentősége van. Hangsúlyozandó, hogy a magánjog területén ugyanakkor igen lényeges hasonlóságok mutathatók ki az egyes tagállamok jogrendszerei között, mely hatással van vagy lehet az anyanyelven folyó oktatásra is. Franciaország, Belgium, Luxemburg, Spanyolország vonatkozásában nyilvánvaló a magánjog területén a hasonlóság, Németország és Ausztria relációjában, valamint az északi államok területén is hasonló a helyzet.⁵ Kiemelendő, hogy Észak-Európa viszonylatában a jogharmonizáció már több mint egy évszázada kimagasló szerephez jut, ami különben perspektivikusan egyfajta „veszélyt” is jelenthet a közösségi magánjog szempontjából.

Az egyes etnikumok nyelvén folyó oktatás vonatkozásában sem érdektelen annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy milyen jogot is alkalmaz az Európai Közösségek Bírósága (ma már hivatalos nevén az Európai Unió Bírósága).⁶ Egyre inkább általánosnak tekint-

⁴ Galiciában a *Comunidad Autónoma gallega* parlamentje által 1987. II. 10-én elfogadott Magánjogi Kompiláció erősíti a *derecho civil* autonóm szabályozására irányuló törekvéseket (Rodríguez Ennes, 2000).

⁵ A skandináv államok már a XX. század elején egységesítették – többek között – az adásvételre vonatkozó jogszabályaikat.

⁶ Az Európai Közösségek Bírósága által alkalmazott jogra nézve a régebbi irodalomból – a teljesség igénye nélkül – lásd Dumon, 1962; Lagrange, 1966.

hető az a nézet, miszerint egységes európai jogról nem beszélhetünk. Természetesen nem a kereskedelmi kapcsolatokat szabályozó jogról – nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga (Mádl – Vékás, 2001) – van szó, hiszen az egy egészen sajátos terület, amelynek tekintetében a globalizáció érvényesül,⁷ tehát nem is csak az európai relációra vonatkozás az, ami szerephez jut. Nagyon csekély annak a valószínűsége, hogy például Olaszország belátható időn belül hatályon kívül helyezi az 1942-ben teljes egészében hatályba lépett *Polgári Törvénykönyvét* (*Codice civile*). Annak is csekély a valószínűsége, hogy Németország az újraegyesítést követően a *BGB*-t, például 2015-ban, hatályon kívül helyezi, de még ennél is kisebb a valószínűsége annak, hogy a francia *Code civil*-t, amelyet több mint kétszáz évén át tartó hatályosulása során már többször módosítottak, hatályon kívül helyezték. Ugyanez vonatkozik az 1812-ben hatályba lépett *Oszták Polgári Törvénykönyvre* (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – ABGB*) is. Mivel ezek a polgári törvénykönyvek a nemzeti identitás részei, csekély a valószínűsége annak, hogy egy egységes európai polgári törvénykönyv („*European Civil Code*”) kerüljön valamilyen formában elfogadásra a közeljövőben.

5. Bár az európai kontinens országainak magánjogi kodifikációi révén a XVIII–XIX. században felszámolódott az egységes európai *ius commune*, azonban a XIX. századi nemzeti jogtudományok kölcsönhatása révén az egyes országok kodifikációra épülő doktrínája és magánjogi *iurisdictioja* közeledett egy-

máshoz. Ennek jele például az, hogy a XIX. században a német Történeti Jogi Iskola (*Historische Rechtsschule*), illetve pandektisztika (pandektatudomány) nagy hatással volt – konkrétan is kimutatható formában – a francia *Code civil* alkalmazására. A több mint kétszáz éves múltra visszatekintő francia *Code civil*, amelynek szerkesztői Napóleon elgondolásait és instrukcióit követve az etatisztikus modellt követték, az idealisztikus hatások következtében a bírák és a jogtudósok már viszonylag korán liberális felfogásban értelmezték. Ez az új értelmezési mód nyitott kaput a német pandektisztikának. A francia jogtudományban már az 1820-as évekkel kezdődően megfigyelhető a német Történeti Jogi Iskola mind nagyobb hatása.

Említést érdemel az anyanyelven folyó oktatást illetően is az a tény, hogy az európai polgári törvénykönyv, sőt egy, a világ valamennyi országában hatályba léptetendő polgári törvénykönyv megalkotására vonatkozóan is voltak elképzelések. Ez az idea konkrét módon is megfogalmazódott 1900-ban, az első jogösszehasonlító világkongresszuson. A kitűnő jogtudós, Ernst Zitelmann (1852–1923) a magánjog tekintetében egyfajta *Weltrecht*-ről, azaz vilájjogról, „világ” polgári törvénykönyv megszerkesztésének lehetőségéről írt 1900-ban. Zitelmann, aki Rudolf von Jhering (1818–1892) híres – tegyük hozzá: egyetlen – tanítványa volt, a *BGB*-t is, tehát a római jog mellett az azt legalábbis formailag felváltó német magánjogot is kitűnően ismerte. Azóta sem jött létre egy ilyen „világ” polgári törvénykönyv. Ez az elképzelés akkor is és ma is kétségtelenül inkább az álmok világába tartozik. Ugyanakkor azonban – és ez konkrétan is kimutatható a Luxembourgi Bíróság gyakorlatában – mégiscsak kimutatható valamilyen összekötő kapocs. Ha megnézzük

⁷ A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga alapidokumentumainak hatálya, mint például a WTO-egyezmény a világ legtöbb országára kiterjed. Más fontos szabályok, például a Bécsi Vételi Egyezmény (CISG) számos, gazdaságilag jelentős államot fognak át.

a jogeseteket, akkor nyilvánvalóan a magánjog bizonyos intézményei, pillérei – bár sok esetben torzítva – fellelhetők a döntésekben.

Ugyanez a helyzet a közösségi magánjog területén is, mivel a Luxembourgi Bíróság ezekre az elvekre hivatkozik.⁸ Megteheti, hiszen ennek semmiféle jogi akadályja nincs.⁹ Ha a Római Szerződés előbb említett cikkeleit vesszük figyelembe, a Luxembourgi Bíróság megtehetné azt, hogy egy adott ország törvénykönyvére hivatkozik. Problematikus lenne azonban ez a hivatkozás, mert például a *Treu und Glauben* mint a német jog sajátos konstrukciója (*Generalklausel*),¹⁰ nem egészen fedi a jóhiszeműség, tehát a római jogi hagyományokra visszanyúló *bona fides* fogalmát.¹¹ Az Európai Bíróság (korábban az Európai Közösségek Bírósága) hivatkozhatna a német polgári törvénykönyv (*BGB*) valamelyik, például a 242. paragrafusára. Ezt azonban nem teszi meg, éppen a jogi neutralitás gondolatát követve, a szupranacionális („nemzetek felett”) szemlélet alapján.

⁸ Az Európai Közösség magánjogának sajátosságaira nézve a legújabb irodalomból lásd. átfogóan Benacchio, 2003.

⁹ Az EKSZ egy esetben kifejezetten is felhívja a Bíróságot az általános jogelvek ítélezés során történő figyelembe vételére. Az EKSZ jelenlegi 288. cikk (2) bekezdése szerint „Szerződésen kívüli felelősség esetén a Közösség és a tagállamok jogában közös általános jogelveknek megfelelően megtéríti az intézményei vagy alkalmazottai által feladataik teljesítése során okozott károkat.” Ennek az oka az, hogy már 1958-ban is jelentősen eltért az egyes tagállami magánjogok kártérítési rendszere, ezért a tagállami érzékenység sértését csak ezzel a szabályozással tudták elkerülni.

¹⁰ A *Generalklausel* jó meghatározását adja Köbler: „*Generalklausel ist der nur einen allgemeinen Grundsatz aufstellende, die konkrete Bestimmung im Einzelfall den Gerichten überlassende Rechtsatz...*” (Köbler, 2009)

¹¹ A *Treu und Glauben* fogalmára nézve a hazai irodalomból lásd Földi, 2001.

Azonban, mint már láttuk, a probléma megoldásul szolgáló szabály valójában mégis csak egy adott konkrét jogrendszernek az egyik intézménye. Más kérdés, hogy ez egyben egy általános jogintézmény is, tehát ezért ily módon is lehet rá hivatkozni. Ez vonatkozik a német polgári törvénykönyv *Treu und Glauben* generálklausulájára is. Nagyobb bátorság volna elvárható az egyes nemzeti jogrendszerre, konkrétan polgári törvénykönyvekre való hivatkozás területén, a 2004. május 1-ig harminc bírától. (2004. május 1. után az Európai Bírósághoz és az Elsőfokú Bírósághoz [Tribunal] összesen húsz új bírót csatlakozott.) A két bíróság (az Európai Bíróság és az Elsőfokú Bíróság [Tribunal]) összesen harminc (2004. május 1-től ötven) bírát számlál.

6. Az anyanyelven folyó oktatás jogi kezeinek biztosítása szempontjából nézetünk szerint kiemelkedően fontos a föderális struktúrával rendelkező Német Szövetségi Köztársaság alkotmányos rendszerére való kitekintés. A Német Szövetségi Köztársaságban az alkotmány (*Grundgesetz*) biztosítja a tanuláshoz (képzéshez) való a jogot („*Recht auf Bildung*”), e jog gyakorlatban történő megvalósítására, érvényesítésére konkrét jogi, bírósági úton kikényszeríthető eszközök is rendelkezésre állnak az állampolgárok számára. Következésképpen nem egyfajta „*lex imperfecta*”-ról, azaz jogi szankcióval nem rendelkező, jogi úton nem kikényszeríthető jogszabályról (alkotmány, törvény) van szó. Igaz viszont, hogy a „*Recht auf Bildung*” nem utal az anyanyelven történő oktatás, képzés lehetőségére és kötelezettségére, bár azt nézetünk szerint nem is zárja ki.

Különösen jelentősek a tanuláshoz való jog biztosítása szempontjából a Német Szövetségi Köztársaság szövetségi köztársaságainak (*Bundesstaaten*) alkotmányai. Bréma vá-

ros (*Hansestadt Bremen*) alkotmányának 27. szakasza kifejezett formában garantálja a polgárok képzéshez való egyenlő, jogi úton is érvényesíthető jogát („*Jeder hat nach Maßgabe seiner Begabung das gleiche Recht auf Bildung* (sic! H. G.). *Dieses Recht wird durch öffentliche Einrichtungen gesichert.*”). Rheinland-Pfalz alkotmányának 31. szakasza szerint a felsőbb szintű (szakfőiskolai [*Fachhochschule*], főiskolai, egyetemi) képzéshez szükség esetén az anyagi támogatást az állam biztosítja („*Jedem jungen Menschen soll zu einer seiner Begabung entsprechenden Ausbildung verholfen werden. Begabten soll der Besuch von höheren und Hochschulen, nötigenfalls aus öffentlichen Mitteln, ermöglicht werden.*”). A szövetségi köztársaságok alkotmányai sem említik az anyanyelven történő oktatáshoz való jogot, bár annak lehetőségét nem zárják ki.

Az öt (új) szövetségi tartomány újraegyesítést követően elfogadott alkotmányai kivétel nélkül tartalmaznak rendelkezést a képzéshez (tanuláshoz) való jog tekintetében. Új, nézetünk szerint igen lényeges elem, hogy ezekben az alkotmányokban a képzéshez való jog tendenciaszerűen alapjogként – *Grundrecht* („*Grundrecht auf Bildung*”) – kerül megfogalmazásra. Brandenburg alkotmányának 29. szakasza, Szászország (*Freistaat Sachsen*) alkotmányának 29. szakaszának 2. bekezdése, Sachsen-Anhalt szövetségi állam alkotmányának 25. szakasza, Mecklenburg-Vorpommern szövetségi állam 8. szakasza és Thüringia (*Freistaat Thüringen*) alkotmányának 20. szakasza rendelkezik ilyen módon. Az „új” szövetségi köztársaságok alkotmányai sem tesznek említést az anyanyelven történő oktatáshoz való jogról.

Említést érdemel, hogy az újraegyesítést követően Alsó-Szászország (*Niedersachsen*) 1993-ban újrafogalmazott (módosított) alkot-

mánya 4. szakaszának 1. bekezdése szintén „beemeli” („beépíti”) az alkotmányba a tanuláshoz való jogot („*Jeder Mensch hat das Recht auf Bildung.*”). A módosított alkotmány szövegében sem szerepel az anyanyelven történő oktatáshoz való jog.

Fontos utalni arra, hogy a német jogirodalomban (doktrínában) elfogadott nézet az, hogy a képzéshez való jog a hazai jogban *lex perfecta*, tehát tételes jogi alapokra épülő, kikényszeríthető jog, amely összhangban van a nemzetközi joggal, különösen az emberi jogok és alapjogok védelmét biztosító *Emberi Jogok Európai Egyezménye* 1952. március 20-án elfogadott 2. kiegészítő szakaszával.¹²

7. Hangsúlyoznunk kell azt a tényt, hogy már az Európai Unió 2007-ben bekövetkezett bővítése előtt az Unióban mintegy negyvenmillió nemzeti kisebbség (nem a többségi nemzethez tartozó etnikum) élt. A ma mintegy 43 millió nemzeti kisebbségek az EU össznépességének csaknem tíz százalékát alkotják. Horvátország 2013. július 1-jén történt csatlakozása kapcsán kis mértékben tovább növekedett a nemzeti kisebbségek abszolút száma és aránya. Hangsúlyozandó, hogy a nemzeti kisebbségek tekintélyes hányada a jelenlegi országhatárokon kívül, a Kárpát-medencében élő magyar etnikumhoz tartozik.

A fenti összehasonlító jellegű áttekintés alapján megállapíthatjuk, hogy az Európai Unió tagállamai nemzeti jogrendszerei nem zárják ki az anyanyelven történő oktatás lehetőségét a felsőoktatásban, s így a jogászképzés terepén sem. Az Európai Unióról rendelkező szerződésekre, egyezményekre

¹² A teljesség igénye nélkül az alábbi tekintélyes szerzőket említjük meg: K.-D Heymann, E. Stein, H. J. Faller, H. D. Jaross, Chr. Langenfeld, R. Roscher, J. Rux és Th. Langer.

ugyanaz vonatkozik. Ilyen módon nincs jogi akadálya annak, hogy az etnikai kisebbségek rendelkezzenek a Kárpát-medencében a felsőoktatás területén is az anyanyelven történő képzés lehetőségével. Az egyes tagállamok feladata az, hogy a jövőben, remélhetőleg a nem túl távoli jövőben, ennek konkrét jogi feltételeit megalkossák.

A nemzetközi jog új, napjaink realitásával összhangban álló értelmezése kedvező lehetőséget teremt az etnikai kisebbségek nemzeti identitásának elismerésére és kibontakoztatására. A nemzetközi jog (*international law*, *Völkerrecht*, *droit international*, *diritto internazionale*), amely korábban az egyes szuverén államok együttélésének („koexistencia”) jogi kereteit szabta meg, az utóbbi évtizedekben az együttműködés, az államok közötti kooperáció jogává alakult át (Friedman, 1964). A nemzetközi jog mint az államok közötti kooperáció joga feladata, célja a nemzetközi szervezetek, így az ENSZ és az Európa Tanács (*Council of Europe*, *Europarat*, *Conseil de l'Europe*) által elfogadott vagy támogatott nemzetközi egyezményekben megfogalmazott kulturális ügyek, s így a nyelvi sokrétűség jogi kereteinek biztosítása és annak előmozdítása. A nemzetközi jog az egyes államok, s így az Európai Unió tagállamai szorosabb integrációjának eszköze, amely a régiók és az egyes

etnikumok nyelvének oktatásban történő elismerését és annak a jog eszközeivel történő biztosítását is jelenti.¹³

Az 1990. november 21-én elfogadott Párizsi Charta aláírásával az állam- és kormányfők deklarálták a demokratikus állami berendezkedés iránti elkötelezettségüket. Ez az elkötelezettség magában foglalja a személyes jogok elismerését, valamint a képviseleti elvre és a pluralizmusra épülő jogállam elfogadását, amelytől elválaszthatatlan a nyelvi sokrétűség elismerése és jogi garanciáinak biztosítása, a nemzeti jogrendszerbe történő beépítése. A nyelvi sokrétűség elismerése és jogi garanciáinak biztosítása pedig nyilvánvalóan feltételezi az anyanyelven folyó oktatás, s azon belül a jogi felsőoktatás lehetőségének biztosítását is.

¹³ Kiemelkedően fontosnak tartjuk az UNESCO (*United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation*) 1960. december 14-én tartott Közgyűlésén elfogadott, az oktatás területén mutatkozó hátrányos megkülönböztetés, diszkrimináció tilalmát tartalmazó konvencióját, amely igen fontos rendelkezéseket tartalmaz a nemzeti kisebbségek (*national minorities*) nyelvének védelméről. A tagállamok kötelezettséget vállalnak arra, hogy a nevelés és képzés (oktatás) területén a nemzeti kisebbségek anyanyelvének ápolását előmozdítják. Ennek kötelezettségnek határt szab azonban, hogy mindezt az egyes tagállamok oktatási politikájával összhangban kerül sor.

Kulcsszavak: *alapjog, etnikai kisebbség, Európai Unió, jogharmonizáció, Lisszaboni Szerződés, Maastrichti Egyezmény, nyelvpolitika, Párizsi Charta, Római Szerződés, tanulóhoz való jog*

IRODALOM

- Benacchio Giannantonio (2003): *Az Európai Közösség magánjoga. Polgári jog, kereskedelmi jog*. Osiris, Budapest
- Dumon, Frédéric (1962): La Cour de justice des Communautés européennes et les juridictions des Etats membres. *Revue Internationale de Droit Comparé*. 14, 2, 369–398. • <http://www.persee.fr/web/revues/>

home/prescript/article/ridc_0035-3337_1962_num_14_2_13362

- Font Rius, José María (1974): *Apuntes de Historia del Derecho español*. Barcelona
- Földi András (2001): *A jóhiszeműség és tisztesség elve. Intézménytörténeti vázlat a római jogtól napjainkig*. (*Publicationes Instituti Iuris Romani Budapestinensis* Fasc. IX.) Budapest.

Friedman, Wolfgang (1964): *The Changing Structure of International Law*. New York

Hamza Gábor (2003): A román magánjog forrásai és fejlődése. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae*. 40, 55–74.

Köbler, Gerhard (2009): *Zielwörterbuch europäischer Rechtsgeschichte*. 5. Aufl. Gießen-Lahn

Lagrange, Maurice (1966): The Court of Justice as a

Factor in European Integration. *American Journal of Comparative Law*. 15, 4, 709. skk.

Mádl Ferenc – Vékás Lajos (2001): *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*. 7. átdolgozott és bővített kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Rodríguez Ennes, Luis (2000): *Historia do dereito de Galicia*. Universidade de Vigo, Vigo

Tomás y Valiente, Francisco (1987): *Manual de Historia del Derecho Español*. Tecnos, Madrid

